

Observatorul este de două ori în
septembra, miercură și sâmbătă.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis
cu postă în lăinătrul monarhiei
pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— În străinătate pe 1 anu 10 fl.
séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu
11 franci; — numeri singuratici se
dau căte 10 cr.

Ori-ce inserate,
se plătesc pe serie său linia, cu
litere meritate garmondu, la primă
publicare căte 7 cr., la adouă să a
trei căte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurul public.

Prenumeratiile se potu face in
modulu celu mai usior prin assem-
natunile poste statului, adresate de
a dreptul la Redactiunea Diariului
Observatorul in Sibiu.

OBSEVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Nr. 69.

Anulu I.

Concentatieni!

Sangerioele lupte, care decurgu de presentu
in Bosni'a si Hertiegovin'a, ce pretindu atâtea
victime din liniile bravei nôstre armate, si ranescu
atâtea familii, ne impunu si noua datorintă a tinde
mana de ajutoru.

Pentru prima data dela introducerea servitui-
lui militaru comunu s'a mobilisatu brava nôstra
armata. De si au fostu mai inainte destulu de
apasatore greutatile unui resbelu pentru poporu,
acelea sunt de presentu cu multu mai multe. Cu
unu simtu infioratoru ceteresc aperotorulu patriei
ordinulu prin care se chiama la óste, pentru-ca
cine va grigi de femeia, de copii de, parintii si
fratii carora le-a fostu adeseori elu singurulu spri-
jину? Cine va tinde acelora mana de ajutoru in
casulu caderii sale?

Spre delaturarea acelu simtiu deprimatoru din
ânimile braviloru nostrii soldati, si a usiura dupa
potintia sórtea ranitiloru se facu ofrande benevolu
in tóte partile iubitei nôstre patrie. Si in cetatea
nôstra s'au infinitati unu comitetu spre a usiura
prin contribuiri benevolu atâtú sórtea ranitiloru si
a familiiloru celoru chiemati sub stégu cătu si ace-
loru caduti pe campulu de onóre.

Concentatieni! Noi subscrisi, plini de sperantia
ca nu ne veti refusa, apelam la voi ca se binevoiti
a da concursulu vostru, contribuindu spre scopulu
aretatu, ca se usiuramu sórtea atâtú a ranitiloru
cătu si a familiiloru celoru chiemati sub stégu. Ori-ce
contribuire, fia aceia catu de neinsemnata
se va primi si cuita cu multiamata.

Concentatieni! De atâtea ori ati probatu ca
voiti si sunteti in stare a aduce cele mai mari
sacrificii confratiloru vostrii suferindi. Acum se
ofere ocasiune a proba de nou zelulu vostru prin
ofrande benevolu.

Permitetine a spera ca nu ne-am inselatu cu
apelulu nostru. Considerati-o ca o datorintă patrio-
tica a contribui dupa potintia multu séu pucinu
pentru fiii, fratii si rudeniile vostre.

Deci la lucru, barbati si femei, tineri si betrani,
toti, acei cari aveti o ânima fierbinte in ânimile
vostre!

Sibiu in 4 Septembre, 1878.

A. Arz v. Strausenbarg. M. Fabritius. L.
Fuchs. W. Jikeli. Dr. G. Lindner. Dr. S. Möferdt.
F. Müller. Dr. H. Süssmann. F. Thallmayer. W.
Weiss. Dr. W. Bruckner. S. Fritsch. G. Göllner.
J. Hanea. St. Kast. Lászlóf. Dr. Moga. J. Popa.
Dr. A. Senz. Tischer, sublocoteninte. Czebekauer.
F. Frühbeck. C. Herzberg. K. v. Kiss. Dr. O.
Meltzl. V. Roman. A. Sennor. F. Szallay. Dr. C.
Wolff. Csalla, locoteninte. F. Follért. C. Henrich.
M. Kabdebo. C. Möferdt. F. Schreiber. J. Schuschnigg.
B. Tamásy. F. Wolff.

Gustav Kapp,

Martin Schuster,
secret.

Legea electorale — monopolu alu Aristocratiei.

I. Asia numitii activisti si passivisti adunati in
conferintă nationale si electorale din 20 Iuliu a.
c. la Sibiu, votara, precum s'a vediu, unii
contra altora; dara ceea ce caracterisă mai frumosu
pe ambele partide, fu impregiurarea, că ei
in mană diferențelor de opinii politice, se
despartira unii de altii in buna armonia, cu singură
excepție de 4 ori 5 intransigenti. Se pare că
acei domni isi mai au cătiva adepti, si in provin-
cia, carii in locu de a esu cu argumente logice, asta
placerea a combate pe adversarii loru politici cu
glume absurde si calumnii inventate totu de ei.

Alegerile la dietă ungură se facu pe alti
trei ani. De aici ar urma la parere, că press'a
se si mai incete a ocupa pe lectori érasi cu legea
electorale. Eróre mare. Urmăria cu totulu altu-
ceva. Legea electorale in statu constituionali este fundumentulu tuturorul celoru-lalte legi.
Cum e temel'a, asia va sta si edificiul. De pre-
temelii anguste mai curendu séu mai tardiu cadu
toti pareti in ruina preste capetele ómeniloru.

Intransigentii scotu mereu ochii passivistiloru,
că de ce n'au conchiamatu mai curendu conferintă a

Sibiu, 26/7 Septembre 1878.

electorale. Se afie intransigentii celu pucinu acuma, ca passivistii nu simisera nici-o lipsa de conferentie electorală. Acestia in conferintele din trei periode trecute avusera majoritatea preponderanta pentru politică resistentei loru passive. Prese acesta ei avea cifrele autentice dinaintea ochiloru, care le spunu cu vocea loru matematica infalibila, că de aru lua parte toti alegorii actuali scosi din legea dela 1848—1874, cu aceia nici Transilvania cā provincia, nici natiunea romana nu vinu representate in dietă din Ungaria, ci numai aristocrati'a si una parte a burgesiei. Prin urmare passivistiloru nu are se le pese nimicu, că activistii voru ajunge la majoritate in vreo conferentia. Era deci curatul numai tréba activistiloru că se 'si prepare terenul cu mai multe luni si chiaru cu ani inainte; se agitedie prin pressa, prin conferentie particularie asia, cătu pre candu s'ar fi conchiamatu conferintă generale, passivistii se oia la fuga din trens'a déca adeca aru fi avutu curagiul iepuriloru de campu.

Dara éca, passivistii vinu érasi, de nou, că se stea de vorba cu activistii, si déca voiti, se mane ap'a chiaru pe móra loru. Pre candu? Prese trei ani? Asia si nu prea. Avemu unii si altii destule simptome, dupa care judecandu este mare probabilitate, că dietă cea noua se va dissolve si trimitre acasa, dupa care potu se urmedie alegeri noua. Se nu ni se dica si atunci, că amu in-
tardiatiu.

Trei sunt causele principali si vitali, pentru
care romanii transilvani vetamati de móre, s'au
decisu pâna acuma pentru politică resistentei pas-
sive: autonomia Transilvaniei, nationalitatea nôstra
politica, legea electorale. Se pare inse, că activistii
abia mai tenu ceva la primele doue cause, tenu
inse si ei la a treia, celu pucinu cā la unu punctu
de onóre. Dorindu á ne intielege cu dumnealoru,
punem asta-data in discussiune legea elec-
torale.

Pentru-cá nici chiaru intransigentii se nu ne-
pota imputa egoismu si unilateralitate, vomu repro-
duce aici contra legei electorale transilvane argumen-
tele sfarmatörie a le unui activistu de inalta
auctoritate, carele pre cătu este de bunu patriotu,
pe atâta e si romanu adeveratu, inse si activistu
fierbinte, din convictiune. Onóre toturorul adver-
sariloru, cătu lucră din convictiune.

Era in a. 1874, Ministerulu ungurescu se de-
cise a conserva si mai departe legea transilvana
electorale monopolista din 1848. Amariti in sufletele
loru, deputatii romani cătu se aflau din Ungaria
la dieta, tinea consultatiuni asupra modului, cum
aru potea se abata pe ministerulu de atunci dela
realisarea acelui planu hostile. Acei deputati nu
mai erau in stare se sufere cumplit'a insulta ce se
aducea neincetatu immensei majoritatii a locuitoriloru
acestei tieri. Pe atunci inse onorabilele domnu
consiliariu Iosifu Hossu, fostu odeniéra profesorul
in Blasius, dupa aceea de 28 ani incóce aplicatu
in diverse functiuni din resortulu finantiale, pâna
ce ajunse la inaltulu rangu actuale din ministeriu,
esi cu unu "Memorialu in cestiunea revi-
sionei legei electorale transilvane".*) Déca dn. Ios. Hossu nu ar mai avea nici-unu altu
meritu pentru patria si natiunea sa, singuru acestu
memorialu iar asigura recunoscintia compatriotiloru
sei. Ds'a combatu in acelu memorialu monopolul
electoral cu argumente atâtú de tari si
clare, in cătu ministeriu si majoritatea dietei nu
sciura se'i opuna altu-ceva decât: Asia voim, u
asia ne place. Argumentele lui Hossu merita
se fia cunoscute de tóta lumea impartiale si cu
atâtú mai bine de generatiunile june, alu caroru
viitoru este angageatu in acesta cestiune.

La p. I. autorulu voindu a supune la critică
meritata art II. de lege electorală adusu in dietă
revolutionaria dela Clusiu din a. 1848, ilu resuma
aratandu, ca in poterea acelui s'a datu dreptu
electorală representativu:

*) Emlékírat az erdélyi választási törvény re-
visioja ügyeben. Tip. in B.-Pesta.

1. la acei locuitori din cetati si alte co-
munitati cu magistrat(e) (senate), cari a possedu
celu pucinu căte una cascióra in valore de 300
(trei sutisiore) de florini, séu mosiéra de acelasi
pretiu; b) la industriari, comercianti, fabricanti,
carii lucra celu pucinu cu căte unu ajutoriu (sol-
dalu); c) la cei ce au venit siguru de căte 100
fl. din mosiéra ori capitalasiu; d) fără nici-unu
respectu de avere si venit la doctori, chirurgi, ad-
vocati, ingineri, artisti academici, profesori, mem-
brii ai academiei scient. ung., apotecari, preoti,
capelani si docenti. Bine se inseamnamu: toti acestia
avea dreptul numai déca locuesc la cetati si la
orasie, nu si la sate. Cei dela sate sunt lipsiti
de elu. —

2. In comitate, districte, scaune sasesci si
secuesci au dreptulu electorală a) toti nobili
trecuti de căte ani 20 fără nici-unu censu; b) in
orasiele fără magistrate toti locuitorii denotati sub
a, b, c, d, si e, de sub p. I; c) dintre locuitorii
comunelor rurali numai aceia se potu bucura
de dreptu electorală, carii voru fi platindu pe anu
căte 8 fl. moneta covent. = 8 fl. 40 cr. val, au-
dare directă, pe venitul curatul, ce va fi tragedu
din mosiéra sa, éra darea capului si asia numitele
aruncuri séu crescaturi nu li se computa, că si
cumu nu le-aru platit. Pre langa acei locuitori mai
mergu numai căte doi alegorii in numele comune-
loru rurali, care numera pâna la 100 de case
(fumuri) si căte 1 din cele mai mici de 100.

Dn. Hossu, care cunoscă de minune catastrulu
tieri, valorea pamentului seu, si tóte relatiunile
nôstre economice, reflecta la acesta lege, că pre
candu locuitorii nobili, privilegiati, boierii sunt
scutiti de censu; pre candu dela orasieni se cere
se produca numai o realitate de 300 fl. locuitorii
din miile de comune rurali trebuie se posséda mosii
in valore de căte 1.600 fl. că se pôta fi
alegorii; din cauza că darea directă de 8 fl.
40 cr. pe mosia (fontieră) resulta numai dintr'o
avere de asemenea valore, precum se va vedea si
mai la vale. Cu alte cuvinte: mai multe mii de
nobili proletari si orasieni totu proletari, sunt ale-
gorii, era satenii cu avere de căte 1500—1599
fl. nu sunt. Asia din sum'a intréga a poporatiunei
nobile, 24% sunt alegorii; dintre orasieni 20%;
din contra din locuitorii satenii abiá 1%. Unde se
afli ratiunea acestei legi insultatörie? O afli forte
aprópe: in relatiunile nôstre internationali.
(Va urma.)

Amabilitati unguresti.

In conferintă nationale din anulu acesta
s'a adusu de argumentu pentru activitate intre altele
si asertiunea, ca prin resistintă passiva damu magiiloru
dela potere ocasiune binevenita de a ne
suspcionă ca suntemu inamici ai statului magiaru.
Din parteaaderintiloru resistintei passive sa ob-
servatu acesta, că ori voru merge la dietă din
B.-Pest'a ori nu, suspicionarea nu va inceta pe
cătu tempu vomu remanea romani si pâna ce nu
ne vomu lapeda cu totulu de originea si nationalitatea
nôstra. Era tempulu prea scumpu atunci
spre a enumera mai multe din miriadele de casuri
si documente pentru asertiunea acesta. Nu a con-
tradisut si nice credu ca s'a indoit cineva despre
acesta. Pentru ca si celu mai primitiv si naivu
politicastru trebuie se conclada din premisele ce ii
stau la vedere, ca pe candu totala nôstra nimicire
si estirpare e problem'a dilei in patria nôstra, pe
atunci spiritulu evului in Europ'a pretinde si re-
 vindica dreptulu de esistintia a poporului preti-
tindenea, unde vede ca e calcatul acela in piciore.
Déca s'ar spune adeverulu precum e, déca s'ar sci
ca romanulu e poporulu celu mai blandu, mai
supusu legilor mai iubitoru de patria, de pace si
de ordine; apoi cum s'ar mai potea suferi asu-
prile, nedreptatirile si persecutiunile ce devinu in
micu si mare pe di ce merge mai vehemente, mai
violente si mai strigatóre la ceriu —? Cá se mai
pota dura acestea, că se se pôta ajunge prin ele
totala nôstra estirpare e inomisu de a nega totu

ce e bunn in noi si de a ne depinge cu penelulu suspicionarii si alu calomniei, de poporulu celu mai brutu, de elementulu celu mai infricosiati ce pote cuprinde unu statu in cadrulu seu. Servitiulu acesta ni-lu face in prim'a linie diuaristic'a magiara in Transilvani'a si in specie foile semioficiose si inspirate din Clusiu.

Suntemu invetiatu cu blasfemiile loru cele impertinente, de multu ne am dedat a le ignora ca pe niste convulsioni de creeri asficiati. Numai spre a deschide ochii fratiloru nostri activisti si spre a ilustra asertulu de mai susu cu o mica proba ve rogamu a reproduce articolulu urmatoriu din Nr. 197 alu lui „Kelet“, atragendu atentiunea publicului asupra lui, pentru ca se vedia natiunea la ce bunetati si fericiri avemu se ne asteptam din partea turciloru nostri. T.

„Romanismulu in Sibiu.“

Subtu acestu titlu cetim in „Kelet“ urmatorele :

„Am cettu undeva ca totu pecatulu vine dintr'aceea ca nu cunoscemu pretiulu si valórea cea adeverata a unui obiectu si din acésta causa aruncam ce e mai pretiosu pentru unu ce de mai pucinu pretiu, sacrificam pe acesta acelui.

Totu din acésta sorginte deriva gresielele politice in genere si mai alesu acelea ce au datin'a a le comite ultranationalistii pe tóta diu'a. Acestia adeca tienu cu multu mai presusu nationalitatea, originea si limb'a loru, decàtu patri'a romana, trecululu comunu milenariu si de cátu intregulu bine comunu; preferu imaginatulu interesu nationalu interesului de statu, necugetandu la aceea, ca in patri'a nostra singuratecele nationalitatii potu ecsista numai ca membre a unicei natiuni politice magiare.

Principiul nationalitatiei e idolulu acela, caruia ii arunca tóte dar' tóte in gura; e vitiellu de auru in giurulu caruia invertescu hor'a cea selbatica si pe langa care dispare ide'a statului magiaru.

In cátu ar depinde dela beti'a ultranationalistiloru apoi ei nu ar depune cátu negru sub unghia pe altariulu statului nici déca ar depinde dela acésta chiaru ecsistinti'a statului si pe candu refusa — pe cátu numai le este possibilu acestuia (statului) totu, pe atunci folosescu spre prosperarea nationalitatii loru ori-ce mediulocé chiaru si pe cont'a statului. Mai bucurosu facu aceea ce e in detrimentulu statului. Déca pretinde statulu ca pe langa cultivarea limbei loru proprii se invetie si limb'a statului si déca infiintesa statulu spre acestu scopu institute — ei in locu de a multiumi si a recunoste necesitatea, ce o sintu, se plangu despre magiarisare fortiata si se pare ca le-ar placea mai bine déca s'ar instrui copii loru in a invetia latratulu (ugatás) de cátu in limb'a statului.

Tóte acestea se potu dice mai alesu in privint'a unoru corifei ultranationali ai „rumunilor“ (rumunok) din Transilvani'a. Acestia apera ortografi'a, limb'a si literatur'a loru cea de abea esita din gáóce, cu atata afectiune maimutiesca, in cátu cine comite cea mai mica eróre ortografica, cine nu priveste limb'a „rumunesca“ de cea mai escententa a lumei, nu tiene literatur'a „rumunesca“ de cea mai betrana pe pamantu: acela comite celu mai infricosiati atentatu strigatoriu la ceriu in contra natiunei „rumunesti“. Despre acésta si despre modulu cum facu „rumunii“ ultranationalisti politica prin limb'a si literatur'a loru, se aducem unu micu exemplu.

Din articoli nostri de mai inainte publicati in „Kelet“ va fi inca in memori'a lectoriloru, ca pseudoliteratii „rumuni“ din partea transilvana (erdélyrész) sunt representantii cei mai escentrici ai nationalismului, ei datéza literatur'a „rumuna“ dela anulu 1050 inainte de Christosu. Celu mai vechiu poporu cultu alu Europei, grecii antici, nu au potutu data literatur'a loru mai de multu de cátu dela 500 a. Ch. romanii dela 200 a. C. noi, magiarii nu-o potemu duce cu tóta fortiarea mai susu de cátu la 1000 dupa C. „Rumunii“ inse ne intrecu pe noi magiarii, pe romani si pe greci; prin urmare ei sunt celu mai vechiu poporu cultu in Europ'a. Negresitu trebue se fia asia, ca si grecii si romanii au ereditu dela „rumuni“ cultur'a loru si pe candu celelalte natiuni moderne isi batu capulu cu scrierile grecesti si latine, pe atunci se ingrasia propriamente de fructele literaturiei „rumunesti“. Asia se invalescu in nimbu mincinosu, asia imbéta pe tineretulu loru cu mincinosa loru superioritate spirituala si asia ii invitau ca magiarii, cari in privint'a literara stau subtu ei, merita numai despretiu.

In acesta modu atitua ei amorulu tenerimei romane pentru limb'a magiara si le spune ca invetiarea ei ca limba a statului este tiranie a si presiune.

Atari doctrine inse nu esu prea desu la lumin'a diley fiindu manualele respective inpreuna cu chartele si productele istoriografice oprite prin ordinatiunii ministeriale; er' noi ne multiamiramu cu atata fara a considera, ca autorii acestoru manuale oprite se lasara pe catedrele loru, de unde propaga intre cei patru pareti ai scólei, unde nu intra inspectorulu de scóle alu statului cu mai mare turbare si vehelementia doctrinele loru tradatore. Adapati cu falsificari si escenticitati istorice si geografice, ce stau in legatura cu siarlatanismulu loru literaru mai susu amintit, imprastia din centrulu loru pe preoti si docenti ca se inbuibe cu doctrinele loru tradatore poporulu si in cercurile mai indepartate.

Déca aceea, ce dau la lumina, e de atare calitate, in cátu trebue se se suprime, se pote usioru conchide la calitatea doctrineloru loru verbale.

Am disu ca diatribetele acestea se ascundu subtu mantau'a independintiei eclesiastice garantata prin lege si nu prea esu la lumin'a sórelui. E inse mai claru si se pote prinde cu man'a ceea ce lucra ei inantea ochiloru nostri.

Asia a fostu d. e. concesa (engedelyerve) „Asociatiunea“ subtu acela titlu, ca se ajute materialmente pe studentii si industriasii rumuni. Astadi s'au abatutu dela acésta si au creatu in anulu acesta o academie de scientie cu trei sectiuni speciali si in scurtu tempu ne vom trezi, ca in tiéra nostra se cultivéza sciintia intr'atatea moduri, cátu nationalitatii ecsista. Justiti'a, care pana acumu a fostu numai una in patria nostra*) érasi va fi de totu atatea soiuri. „Asociatiunea“ dispune astadi de unu fondu de 80,000 fl. si din ce s'au adunatu acestia? Ridica contributiune anuale (adozatják) sub titlulu de ofrande dela poporulu tréntitu la pamantu. Inpartindu totu teritoriulu Transilvaniei in cercuri, storcu prin preotii, docentii si notarii comunali de o panura cu aceia din sudórea poporului atari donatiuni „benevol“.

Fói'a asociatiunei „Transilvani'a“ publica mai pe tóta septembra dari de sémda de rate de 100—200 fl. din atari colecte. Pe candu „Asociatiunea naturalistiloru din Clusiu“ si „Asociatiunea Kemény Zsigmond din M. Osiorheliu“ d'abea potu ajunge cu totu ajutoriulu cu multu mai avutiloru posesori magiari la óresicare fondu materiale, pe atunci „Asociatiunea“ dupa ecsistintia de cátiva ani e in stare se imparta cu mile pe anu la studentii si industriasii rumuni, si 'si-a castigatu preste acésta cu ajutoriulu sateniloru seraci si unu fondu de 80,000 fl. Inpositele rumunimea de pe sate le platesce numai cu multe vaitari si rezonari, dara darea anuala promisa „Asociatiunei“ o platescu fara de a dice unu cuventu — „de buna voie“. Privindu lucrulu in modu obiectivu ne bucuram ca poporulu ingropat in nesciintia se sileste a progrusa prin poterea sa proprie, nu ar trebui inse suferit u cu atata indiferentismu ca se se silésca priu insusi omenii sei poporulu de josu la atari „donatiuni benevol“. Se ne aducem aminte si de aceea ca déca vomu mai suferi una atare prosperare materiale a acestei insotiri se potu alege membrii ei maine, poimane, factori periculosi pentru integritate a statului magiaru in centrulu dela Sibiu.

Dacoromanisti din Sibiu mai dispunu inca de unu organu totu asia de periculosu si acesta e „Telegrafulu romanu“. Chiemarea acestei foi create de Siagun'a si provediuta in modu escelentu cu o tipografie ar fi fostu propriaminte apararea intereselorui biserecei greco-orientale, a institutiuniloru si preotiloru ei. Dupa mórtea lui Siaguna a trecutu inse preste marginita sa'sa sfera, sa'sa emancipatu de sub metropolitulu actualu si astadi se occupa numai cu politic'a si anume face politica opositionala magiariloru. Nu se publica nici unu numeru in care se nu impróste séu ocultu séu pe fatia celu pucinu intr'unu articolu limb'a si statulu magiaru. Cugetandu inse la aceea ca possibilitatea de a eda foi'a de trei ori pe septembra in locu de odata, cum fusese subtu Siaguna, provine tocmai din subvențiunea statului magiaru, din care centrulu din Sibiu ia partea cea mai mare, ne potemu inchipui pe cátu merita ei acus'a ingratitudinei. Citam despre directiunea antimagiara a „Telegrafului“ si unu exemplu. Program'a gimnasiului de statu din Sibiu pe anulu prezinte enumera in list'a compusa cu multa osténă studentii acestui institutu incepndu din tempulu celu mai vechiu (1789). Se affa in lista si numele mai multoru familii romanesti. Profesorii inainte de 1848 au fostu scrisu numele acestea in

cartile de classa cu litere magiare si cu ortografi'a magiara, ér' autorulu schitiei istorice amintite, directorulu Veres a pastratu fidelu documentelor, totu acésta ortografia. Se vedi inse rezonare dela „T. R.“ in Nr. seu 88 despre aceea ca d. e. „Nyámc“ nu e scrisu „Neamtiu“, „Pincs (János?)“ nu „Pinciu“, „Rákucs“ nu „Racuci“ s. a! Cum se arunca asupra directoreloru pentru ca nu a intrebuintat ortografi'a inventata pe la anii 1850 inca forte nestatorica!

Mai avemu „rumunii“ in tiéra, dara aceia nu sunt asia de rei la matie, ca cei influintati prin propagand'a din Sibiu. „Rumunulu“ din Ungaria inca face, ca si celu din Transilvani'a, opositiune regimului, dar' pe candu doreste acela a remanea subtu corón'a St. Stefanu si se sileste a aduce in diet'a dela Budapest'a la valóre dorintele loru nationale, pe atunci acestia gravitéza in afara, dorescu a se rumpe dela corón'a St. Stefanu si isi astépta salvarea loru dela o fiitoré Daci'a. Dara totu numai noi suntemu cau'sa acestei;a; pentru ce amu destinsu noi rumanismulu (oláhság) intru atata, de ii am datu o institutiune separata bisericésca? voiu se dicu pentru ce am aprobatu la 1868 statutulu autonomu alu bisericei greco-orientale in Transilvani'a, in care i-amu asiguratu independentia deplina fatia cu regimulu? Pentru ce amu permisu se se numésca biserec'a acésta biserica de nationalitate „romana“? Prin acésta am infinitat unu statu in statulu nostru; prin acésta am datu noi insine arm'a in mana loru in contra nostra; prin acésta le am datu autorisatiunea ca, déca va trece in Transilvani'a vre-unu magiaru la religiunea gr-orientala — si astfelui de casuri ecsista — se devina prin acésta si de nationalitate „rumunu“.

Déca e regimulu in stare a fi eneriosu, revindice-si dreptulu de suprinspectiune preste scólele loru, nu permita ca instituitele loru storcatore de banii se spolieze subtu masc'a sciintiei tiéra, alungelu pe „Telegrafulu“ de pe terenulu politici la celu eclesiasticu si pretinda dela „rumunismulu“ din Sibiu pana candu va participa elu la subvențiunea budgetului magiaru mai multu respectu fatia cu statulu magiaru si institutiunile sale.

De pe campulu de ocupatiune.

Despre stadiulu la care voru fi ajunsu negociațiunile intre guvernulu austriacu si celu turcescu cu privire la incheierea unei conventiuni de ocupare, inca nu se scie nici astadi ceva positivu. Armistitiulu, abstragendu dela unele mici cionirii, inca totu durésa. Pe de-o parte acésta pauza de actiune militara din partea armatei de ocupatiune ne lasa a crede, ca comandanii austriaci o intrebuintesa cu prepararii si dispositiunii pentru viitoréa actiune ofensiva, dara de alta parte ea lasa tempu si insurgentiloru de a se realia, a se concentra si a isi alege dupa placere cele mai bune si mai convenabile positiunii defensive. Grosulu insurgențiloru se afla concentrat la Doboj unde ei impiedeca ori ce inaintare a divisiunei XX Szapáry, care inca totu nu se simte destulu de tare pentru ca se risce o lovitura decisiva in contra loru, si in pasialiculu Novi-Bazar unde insurgenții astépta in positiunii bine alese si fortificate atacul colonei principale subtu comanda baronului Philippoviciu. Positiunea insurgențiloru in loculu acela este cu atatul mai favorabila, ca la spatele loru, ca linie de operatiune au aceea fasie de teritoriu pe care congresulu dela Berolinu au aflatu cu cale a o lasa in posessiunea Turciei. Despre cetatea Bjelina, care se afla in aceea enclava intre riurile Save si Drina se dice, ca oficiari de geniu turcesti o au prefacutu intr'o a doua Plevna, ca este provediuta in de ajunsu cu proviantu si munitiune, precum si cu o garnizóna destulu de considerabila, pentru ca se fia in stare a suferi o asediare formală.

Sciri oficiose sosite din taber'a austriaca ne spunu, cu armat'a de ocupatiune pre langa tóte mesurile luate pana acumu, mai are inca a se lupta si cu o proviantare nesuficienta si ca starea sanitara a trupelor inca nu este tocmai din cele mai bune, avendu a suferi de colerina si frigurii in urma lipsei de apa buna.

Pentru organizarea serviciului administrativ in teritoriul deja ocupat alu celor doue provincii, s'au ordonat o mobilisare formala de functionari administrativi, telegrafistii si postarii, acaroru maioritate se recrutesa din elemente slave din Croati'a

*) Aceea alui Pist'a? Trad.

si Dalmati'a. Acésta unguirilor nu le prea convine, dicendu ca prin acei functionari de nationalitate slava se importa in acele provincii spiritulu de solidaritate alu slavilor ostil unguirilor.

Diarilu oficiosu „Wiener Abendpost“ publica o serie de raporturi ale generalu-consulului Vasiciu tramise la Vien'a pana la 4 Augustu, candu in urm'a eclatarei revolutiunei din Serajevo au fostu necessitat se fuga de acolo. Acele raporturi prea interesante cuprindu preistoricul insurectiunei organisatu de cätra gubernulu turcescu si a organeloru sale, in contra ocupatiunei austriace. Cetindu cineva acele raporturi detaliate si autentice remane uimitu de usiurinti'a cu care s'au inscenat cu töte acestea ecspediunea de ocupatiune din partea comitelui Andrássy si a gubernului austriacu.

Din mesurile, care se iau din partea austriaca apoi se pote conchide aprópe cu sigurantia, ca acésta campanie va dura inca si preste érna, care prin regiunile acelea muntóse se incepe deja cu finea lui Septemvrie. Mai sunt inca si alte semne, care ne arata, ca cestiunea orientala in urm'a tractatului dela Berolinu, in locu se se deslege, au ajunsu a fi, si mai incurcata si mai spinósa, decat era ea inainte si chiar dupa tractatulu dela San-Stefano. Paus'a creata prin multu laudatulu tractatul dela Berolinu n'au fostu alta, decat unu episodu scurtu, pe care poterile rivale l'au intrebuintiatu ca se isi turbure una alteia si mai multu apele, in care voiau se pescuiasca fia-care pe contul celorlalte.

Corespondentie particolare ale „Observatoriului“.

Alba-Iuli'a in Augustu, 1878. Unu vaetu din anim'a Transilvaniei!

(Urmare si fine.)

Aceste corporatiuni, lucru firescu, nu potu face nici-o data opositiune celoru dela potere, asia ceva nu s'a pomenit inca in patri'a nostra liberala si constitutiionala, din contra, aceste corporatiuni sunt pentru töte temporile „contingentulu permanentu“ alu ori-carui regim din fericit'a nostra patria.

Se intielege, ca aci se aflau si acei fiii pierduti ai natiunei, alu caroru numeru, aci in centrulu romanisimului, se pare a cresce pe di ce merge.

Era ingretiositoriu a audii prefacutele toaste esaltate din gurile acestoru mameluci. Dar' erá si mai ingretiositoriu a vedea, cum chiar persoane inalte, chiar paditorii si propagatori legilor statului agitau si cestiu aci in ochii lumei pentru candidatulu loru in man'a dejá afisatelor publicari de legi pedepsitorie de agitatiune.

Audindu prin ferestr'a deschisa spre curte o voce: „Iubiti confrati si stimati alegatori!“ alergau era in curte.

Nunc venio ad fortissimum virum.

In fruntea mesei de sub siopru domnulu Nicolau Popu, érasi o asia-nunita „sperantia a natiunii“, inaltandu-si paharulu plinu spre ceriu vorbea cu voce inalta acestei natiuni.

Domnulu Nicolau Popu isi introduce oratiunea spunendu poporenilor, ca voieste a le explica ceea ce audira ei in limb'a unguresca dela stigmatii domni antevoritori, — si apoi domnulu Nicolau Popu finindu cu explicarea, spuse si dela sine si vorbi cu rara emotiune fratilor sei despre iubit'a, dulcea, un'a si nedespartita mama patria: Ungari'a, despre fericirea locuitorilor din acésta Ungari'a sub institutiunile ei de acuma si anume sub regimulu actuale etc. si 'si ecsprimá bucuria ca vede pe fratii Dsale adunati aci intr'-unu numeru atatu de frumosu.

In recursulu acestei oratiuni unu domnu inipinternat, ce siedea la spatele oratorului, pierdiendu rebdere de bucuria totu una sarea ca unu tiapu de pe scaunu si acusi strigá la urechi'a unui vecinu mustetiatu: „Az Istenét neki, be jól beszél a népnek,“ acusi: „Ez többet ér bár melyik más toásznál,“ acusi: „Isten éltesse Popu Nyikulájét, de jól ért hozzá,“ acusi luandu sboru susu pe scaunu intreupera pe oratoru provocandu cu palari'a redicata pe poporu alu imita intru: „Sze trejszke domnu Popu Nyikulájé!“

Si intr'adeveru frasele desbracate ale lui „Popu Nyikulájé,“ strebatura la anim'a bietului poporu nepricepuit: elu respundea la provocarile acelui ungurasiu esitu din fire cu parharele redicata: „Se traiésca dn. Popu din Bucierdea „venósa!“ era in diu'a alegorei isi tieni cu santenia cuventul datu intre pahara.

Numai inca de un'a nu me poteam destulu mira: nu imi sciamu explicá, cum de tempulu dejá tare inaintat si unu domnului micu mitutelu, nationalistu si romanu inflacaratu de odinióra, dara c'am de vre-o cativa ani trecutu cu trupu cu sufletu in tabera magiariloru, inca nu erá de vediutu nicairi p'aici.

N'avui ince tempu se me miru multu, ca-ci éta-lu colo chiaru vine sermanutiu puiisoru nascutu aici in anim'a Transilvaniei!

Dar' se'l u lasamu aci se-si invetie toastulu; si acum se aruncamu o privire scurta si preste sgomotósa di de alegere.

In dori de di fui desteptat de musici doabitoré, sbieraturi, „Ijenuri“ si chiote ragusite. Sermanii alegetori, cu ochii strinsi de nedormire fora facia, leganati si impleteciti ca musclele de pe vinu, neci nu mai sciau — la audiulu atatoru Lukács Biéla si Kemény Gáboru din töte laturile, ce se mai strige si asia spre variare mai poteai audi ici colo si cete unu „Ijen Biéla Gabor!“

Pre candu armat'a romana lucacsiana sub comanda onorabilei nostre civi si pardositoru Nicolau Popu si

a domnului — doctoru de Vien'a Ioane Popu de Bucierdea venóse — fratele marelui oratoru de eri sér'a — sub tricolóre unguresti si — ce scandalu! — la sunetele marsiului nationalu „Mihai vitézulu,“ luá stradele orasialui crucisius si curmezisius: — pe acel tempu „adjudantii cortesi“ din armat'a liberaliloru seu din „armat'a permanenta“ erau ecmisi cu töte trasurile orasialui a aduná de prin paturi pe „reservistii“ somnorosi, adeca pe cei cari nu potura stá pâna dimineti'a la pahara. Dara nu numai cei dejá tocmiti, ci si alti multi fura culesi si luati in aceste cara domnesti, fiindca luptá cortesiésca acuma in ultimele momente deurgeá mai orbesce.

Pre candu sosiu la cas'a magistratului „grosulu armatei permanente“ intr'a dejá la urna, lasandu numai o mica glóta de orasieni romani d'inaintea portii.

Aci mi se infiosia o scena, ce revolta pe orice omu, care are numai pucina pricepere de demnitatea de omu si numai pucinu simtiu de adeveru, de dreptate si moralitate.

Sermanulu poporu parte amagitu cu vorbe dulci si frumóse chiaru de facetoriu adeverului si ai dreptatii, parte cumperatu si corruptu chiaru de pazitorii moralitatii, jocá aci inaintea portii magistratului, cu insufletire rapitu de sunetele frumoselor hore, batute si invertite romanesci; porta falnicu standardele unguresci, si provocatul de domni strigá cu patima: „Se traiésca, Ijen Kemény Gábor.“ Arangiatorulu acestei recrutatiuni pentru candidatulu ministeriale, care dura fora intreupere töta diu'a, era insasi persona pretorelui nostru, care stá neobositu in mediulocu intre jucatori, comandantri si provocandu cu bastonulu a mana la jocu si la urari, ér paragrafi prohibitori de agitatiumi stateau numai trei pasi dela domnealui afisati chiaru de dumnealui pe porta magistratului.

Spre a face icón'a si mai amagitóre, se dadu in man'a unui jucatoru „werbungasiu“ si unu strindardu, ce portă tricolorul romanesco.

Ce miseli! ordonantele ministeriale oprescu folosirea tricolorului romanesco, dar' adoratori si paditorii acestoru legi potu calcá in picioru acesei legii, candu le vine domnialor bine, candu au scopulu de a amagi si seduce alegatorii pentru cutare deputatu de alu loru.

Dară aceste nu erau de ajunsu. Totu ei, seducitori, si batjocoreau pe cei sedusi de ei pentru scopurile loru!

Asia intre altele audiui pe unu domnu de acestia, ce privea cu unu surisu batjocoritoru si reputatiosu la jucatorii romani, dicundu: „A borju, hogy tánczol a borju,“ éra altulu spuse musicantilor se tréca iute intr'unu „csárdás,“ ca iaru placea se véda pe aceste „vite romanesci“ jucandu si ungureste!

Placa domnului Nicolau si Dr. Ioane Popu, dn. mitutelule si cu alti multi, placa. Ce diceti la aceste epite frumóse?

Dara se vedemu ce am mai vediutu si auditu dupa terminarea alegorei, alu carei resultatu este dejá cunoscutu.

Lukács Béla fu alesu, potemu dice, numai de romani. Si ce au disu domnului Lukács acestoru romani dupa alegere, candu acestia capatara toti cete o faclia in mana si fura tramisi in de séra, cu marsiulu lui „Rákotzi“ in frunte, la ferestr'a lui?

Lukács le spuse scurtu si verde ungureste, ca in privint'a nationalitatiloru elu va urmá ideii de statu magiaru, ca si de aci inainte, ca si pâna ací va lucrá si luptá pentru iubit'a sa natiune magiara (?) si punctum!

Éta domniloru, cari seu ati lasatu intr'adeveru se ve orbésca promisiunile lui Lukács seu — ce-i mai verosimile ati amblatu numai a ve justifica portarea cu scuse de nimicu, dicundu ca e mai bine a tranti pe Kemény, decatua a stá cu manile in sinu.

Alesulu nostru bine sciutoriu de limb'a romana, nici macaru cu unu cuventu romanesco nu v'a multiambitu pentru ca lati alesu. Unele guri rele dicu, ca spesele cele mari laru fi superat, éra altele, ca densulu a tienutu de prisosu a ve mai si multiamf romanesce dupa atatea spese.

Multe celea mai vorbescu p'aci totu gurile rele, cari ar poté fi ignorante, déca n'ar ecstá proverbiu: „De unde nu-i focu nu ese fumu.“ Si p'aci pe la noi ese de minune multu fumu. Aceste fumuri ne spunu ca cu alegerile de deputatu aici fondurile bisericilor nôstre ar fi crescut de minune, se vorbesce de mii. — Dara nu e de credintu, de si domnulu prot'a gr. or. au privit de intardiata o convocare a alegatorilor romani la o conferentia de intielegere, si de si o apucare de dupa capu confidentiala, ce i se facu de cätra fratele lui Lukács Béla sub recursulu alegorei in preambularea de dinaintea casei magistratuale desteptá prepusu mare de amicitia extraordinarie intre densulu si famili'a Lukács. Nu e de credintu, dicu, pentrucă scimu si cunóstemu tienuta de pan'aici correcta a domnului prot'a gr. or., precum si tienut'a preste totu adeveratu romanesc a domnului prot'a gr. cath. d'aci, ér donuri la bisericu romanesci foră scire'a si inovrea capiloru bisericesci nu se potu face.

In fine ince pre langa töte acestea din causa, ca inteligi'ta decidetóre a alegatorilor romani n'a luat parte la alegeri si nici unu romanu nu s'a candidat, aflu tienut'a passiva a romanilor din comun'a nostra de salvata.

Tudor.

Not'a Red. D-ta afli tienut'a passiva a romanilor din comun'a dv. de salvata; altii ince nu o voru afli nici-odata. Nu asia intielegemu politic'a resistantiei passive ca cineva nevoindu se mérga la urna, se sufere totu-o data ori-ce calcare de lege, de care in acestu articulu se numera cu dutien'a, si totusi se taca. De s'ar intielega asia passivitatea, atunci ar urma, ca déca cutare „solgabirau“ ori „politiaiu“ ar avea placere, ar potea se ridice din casa cu gendarmi, pe toti passivistii din Alb'a cu dn. Axente in frunte si se'i escortdie la urne ca pe sanctii din dilele lui Diocletianu. Si apoi? intelligent'a din Alb'a si din tiér'a intréga scia prea

bine din „Közvélemény,“ proprietate a lui Béla Lukács, că acelui arménu este tocma pe atata vrasmasiu de morte si neimpacatu alu romanilor, că si br. Gavriilu Kemény; intelligentii intielegi sciá din dese publicatiuni, că diarul lui Lukács denunta neincetatu pe romanii de daco-romanisti conspiratori, tradatorii, in terminii cei mai infami. Muta a fostu gur'a intelligent din Alb'a, seu ca dloru nu audisera nimicu de „Közvélemény“ si nu citisera nimicu? Fórte bine facu Lukács că nu le multiam; se 'si gratuledie că nu 'ia fluierat, ori se le fia disu că Máday la Fogarasieni: „V'am platit; m'ati alesu; suntemu quitt.“

Naseudu, finea lui Aug. 1878. Anulu 1848 a fostu unu adeveratu flagel pre sermanulu opidu Naseudu. Densulu remase numai ruine cea mai mare parte; intre ruine se numerá si biseric'a.

Neavendu naseudenii beserica, pre unu tempu au reparatu cea arsa, si in anii urmatori au facutu planulu la un'a alta biserică. Tempulu a trecutu, si astadi Naseedula este totu cu reparatur'a cea dein 1848, si este atatu de slaba, de nu ii trebue numai unu ventu bunu si . . . Cruce nici vorba, de turnu se nu intrebe nimenea . . . asi-adara este că fost'a Sinagoga ovresea ce stá mai in lun'a trecuta vis-à-vis cu beseric'a. De asia biserică le pote fi cu greu la naseudenii, si respective la capii besericesci.

Dupa cum anu disu planulu s'a facutu si erá inca pre atunci se-lu si indeplinesca, apelandu opidulu la gratia comunelor fostul regimentu. Ce e dreptu töte comunele adusera töte cele necesare pentru edificarea bisericiei, asia incatu nu trebuiá numai se indeplinesca planulu. Dar' ce se vedi, cele aduse de comunele respective in cativ'a ani se nimicira, de órece capii (curatorii) de pe tempulu de atunci isi edificara densii bisericici, respective case, si astadi suntu vreo 30 de case facute curatul numai din materialulu bisericescu, asia dicundu din fundamentu pana la coperementu — numai catu le au mobilat.

Prea gratiosulu nostru monarhu s'a fostu induratu de sermanulu nostru opidu, si pentru edificarea bisericiei a datu venitulu tergului din acestu opidu in favorulu bisericiei. Bani au fostu multi . . . dar acei cari i-au administrat, nu au datu nici unu contu despre bani, unulu si-a facutu casa frumósa, altulu oi si pamanturi, altulu móra, casa etc. . . .

Ce dreptu poporulu din locu inca a imprumutatu din banii bisericesci, inse nu asia multu, asia suntu unii si pana la 2—300 fl. v. a. daru majoritatea banilor imprumutati este in tare locu. . . . Unde suntu miele cele multe . . .? Acésta a fostu caus'a pentru care nu s'a edificatu biseric'a pana in tempulu de facia, si inca pote si de acum inainte. Sirmanulu poporu a fostu silitu se imprumute bani, de órece de furi'a focului revolutionar nu remase mai nici o casa in Naseudu; si pre acel tempu nu avéu poporenii de unde se imprumute, decatua din banii bisericesci. Se fi fostu atunci ovrei, cari se affa astadi in Naseudu, ce ar fi cu Naseedula? In anii urmatori restauranduse Naseedula preotulu catholicu Patrovinsky a lasatu o suma de bani cam la 1000 fl. cu intentiune că se se imparta intre omenii carora le au arsu aerea in 1848. S'au impartit ceva? Nici vorba. Cei lungi la degete disera că ii voru adauge la datoria bisericescă că se scada ceva. N'au scadiutu nemicu nici baremu ceva!

Dupa töte căt' s'au intemplatu pana acum, adi vinu cu cugetu curatul, că se faca biseric'a? Dar' pentru ce? Constrensi de ovrei! Lucrul sta asia:

In anulu acesta isi face Brecher, unu ovreu o casa de pétra chiaru vis-à-vis cu biseric'a romanescă, pre care beserica, cas'a ovreului o intrece. Poporenii stau inmarmuriti la vedeni'a acést'a, sciindulu pre elu golu că napulu, de órece candu a venit in Naseudu nu a avutu chiaru nimicu, si astadi e primulu proprietariu naseudenu. Acésta este caus'a pentru care voiescu capii edificarea bisericiei. Dar nu capii bisericesci, stri-gatulu celu indelungatul alu poporului, fiindu ca insusi betranulu preot Lazaru dice: „ca densulu a servit dela inceptu in asta beserică, si in asta voieste se isi finésca si dilele, déca va veni altulu teneru apoi faca acel'a alta biserică.“ Poftim se audi de acestea dela preotu . . . !

Adeca pana la 15 Septembre voiti a scôte banii dela totu poporulu? Bine! Puneti atunci la locu materialulu celu adusul de fostii granitari, apoi dupa cum dicu poporenii platiti mai antai d-vosra miele cele multe, si apoi si poporulu va dá diecile sale. Diceti că veti licita? Poftiti! Nu vedeti ovrei cum stau că degetele? Licitati casele ómenilor, pre cari le mai liciteza greutatile cele multe, si maine poimane Naseedula este asemenea Entradamului — unu satu curatul ovreescu, vecinu cu Naseedula, si care suge sudórea sermanului poporu vecinu cu elu — apoi acui va fi biserică? seu voiti se se prefaca in Sinagoga? Se punu, că pana la 15 Septembre voru plati cu toti poporenii, luandu bani dela jidani. Si unde ajungeti? Séu se imprumute dela societatea de imprumutu din locu dela „Aurora,“ apoi de unde voru reintórce, fora ca séu se-si vonda avere, seu se imprumute dela jidovi, si totu acolo ajungeti? Poporulu romanesc o se se urce pre dealurile din giuri se-si faca case, era cele mostenite dela parinti voru remanea jidilor, déca nu cumva ve veti indreptá calea apucata.

A avutu dreptu neuitatulu vicariu Marianu candu dicea densulu pana erá in viati'a: „ca Naseudenii voru locui pre dealuri, era Jidovii voru locui in piatia,“ de si pe tempulu lui nici nu ii erá iertatul la vreunui jidovu a locui in Naseudu, si nici baremu in quartiru candu venea la tergu nu suferea se tienă unu romanu pre unu jidovu, astadi ince jidovii suntu cei de antai administratorii la töte, caci precum dicu ei „in Naseudu boltile suntu jidovesci, banii, si pamantulu naseudului e jidovescu.“

Dupa töte pana aci atinse dicu O. Comitetu bis-

